

VISIEDOCUMENT FRAUDE EN HUISBEZOEK

Provinciaal Overleg Cliëntenraden Sociale Zaken Fryslân (POC)

Fries Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden (FSU)

Keetwaltje 1

8921 EV Leeuwarden.

tel: 058-2139992

e-mail: fsu@fsufriesland.nl

Aanleiding document

De controle op uitkeringsgerechtigden is strenger geworden door de wet 'Aanscherping handhaving en sanctiebeleid' en de wet 'Huisbezoeken' die per 1 januari 2013 zijn ingevoerd. Als je onvolledige of onjuiste informatie verstrekt of de informatie te laat geeft dan kan een boete opgelegd worden ter hoogte van de - volgens de uitkeringsinstantie - ten onrechte uitbetaalde uitkering (100%). Bij een tweede overtreding volgt een boete van 150% - dus anderhalf keer de ten onrechte uitbetaalde uitkering - die direct verrekend wordt met de uitkering. Als er op deze manier een schuld ontstaat bij de gemeente dan is er geen recht op kwijtschelding. De uitkering kan bij herhaling van de nalatigheid maximaal 3 maanden stopgezet worden en je kunt dan niet in een schuldregeling komen.

Daarnaast mogen de sociale dienst, het UWV en de Sociale Verzekerings Bank (SVB) – ook zonder enige verdenking - onaangekondigd huisbezoek afleggen. Als de bewoner huisbezoek niet toestaat dan kan dat leiden tot verlaging of stopzetting van de uitkering. De bewijslast – als bijvoorbeeld na huisbezoek geconstateerd is dat iemand samenwoont en de persoon vecht dat aan - ligt bij de burger.

Het Provinciaal Overleg Cliëntenraden (POC) en het FSU hebben in 2008 en 2010 een visiedocument over het Handhavingsbeleid uitgegeven. Het document is toen verstuurd aan de Friese gemeenten, het UWV en de SVB. In de documenten werd gepleit voor een terughoudend en zorgvuldig beleid. Het handhavingsbeleid bij de gemeenten en de uitvoeringsinstanties is sindsdien verder aangescherpt. Steeds meer personen krijgen te maken met een directe korting of stopzetting van de uitkering vanwege een verwijtbare handeling, vaak zonder de kans te hebben gehad om fouten te herstellen. De controle is onevenredig streng, maakt in toenemende mate een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en privacy van uitkeringsgerechtigden en getuigt steeds meer van een systematisch wantrouwen ten opzichte van de cliënt. De Nationale Ombudsman Alex Brenninkmeijer heeft er herhaaldelijk op gewezen dat de middelen niet in verhouding staan tot de cijfers over aangetoonde fraude.

Op themabijeenkomsten op 19 april en 1 november 2013 hebben vrijwillige hulpverleners en leden van cliëntenraden in het FSU-netwerk de praktijk van het aangescherpte handhavingsbeleid besproken. Op de bijeenkomst op 1 november waren twee vertegenwoordigers van de gemeentelijke dienst Handhaving van Leeuwarden en van de Sociale Recherche Fryslân als gast aanwezig. De bijeenkomsten hebben geleid tot dit geactualiseerde visiedocument.

De cliëntenraden Werk en Inkomen/WWB kunnen aan de hand van het document gevraagd of ongevraagd adviseren over het Handhavingsbeleid.

Huisbezoek

Een onaangekondigd huisbezoek ter controle van de verstrekte gegevens is een vergaand middel. We pleiten er voor dat gemeenten en uitvoeringsinstanties terughoudend zijn met het middel huisbezoek. Belangrijke afwegingen hierbij zijn of het middel in verhouding staat tot de situatie en dat er zorgvuldigheid betracht wordt ten aanzien van de leefsfeer en privacy van de cliënt. Het is belangrijk

dat de bewoner op de hoogte is van de rechten en plichten bij huisbezoek. De gemeente behoort niet te volstaan met algemene (publieks)informatie, maar zal ook bij het huisbezoek de bewoner persoonlijk – mondeling en schriftelijk – informatie moeten verstrekken. Deze informatie zal ook moeten aangeven in welke situaties huisbezoek geweigerd kan worden.

We stellen voor om deze informatierichtlijnen op te nemen in de verordening, het protocol en de instructies. Datzelfde geldt voor de mogelijkheid van de bewoner om een begeleider/adviseur bij het huisbezoek aanwezig te laten zijn en de tijd die de bewoner heeft om dit te regelen.

Mogelijkheid voor herstel

We stellen voor dat gemeenten en uitvoeringsinstanties bij vastgestelde nalatigheden – zoals verstrekking van onvolledige of onjuiste informatie en het niet nakomen van afspraken – de cliënt een waarschuwingsbrief toesturen met het verzoek om alsnog te voldoen aan de informatie- of medewerking plicht. De waarschuwing geeft de uitkeringsgerechtigde de mogelijkheid om zijn fout te herstellen voordat tot een sanctie wordt overgegaan.

Toepassen sancties

Vermeende nalatigheid of fraude blijken in de praktijk vaak te berusten op misverstanden, miscommunicatie en onwetendheid. We stellen dan ook voor om bij het overwegen van sancties de mate van verwijtbaarheid zorgvuldig vast te stellen.

We vragen de gemeenten en uitvoeringsinstanties ook om bij de toepassing van sancties de persoonlijke omstandigheden van de cliënt mee te wegen. Het korten of intrekken van de uitkering kan verstrekking gevolgen hebben voor de kinderen, die part noch deel hebben aan de reden voor de sanctie.

Heldere en vroegtijdige informatie over controle

De cliënt heeft recht op duidelijke informatie over – voorgenomen -maatregelen in het kader van het handhavingsbeleid. Het gebeurt regelmatig dat een cliënt pas in een laat stadium van onderzoek – vooral als sprake is van verdenking van onrechtmatigheid – op de hoogte wordt gesteld en de gelegenheid wordt geboden om de eigen visie naar voren te brengen. Informeer de uitkeringsgerechtigde ook over de koppeling van bestanden ter controle van de gegevens en geef aan wanneer, waarom en tussen welke organisaties dat plaatsvindt.

Terughoudend bij informatie uit sociale media

Bij de inkomens- en handavingsonderzoeken worden steeds meer de sociale media – zoals Facebook, Twitter en Google - geraadpleegd. We roepen de gemeenten en uitvoeringsinstanties op om zeer terughoudend te zijn met het benutten van deze media: het gaat om vluchtige en vaak onbetrouwbare informatiebronnen.

Zorgvuldige check en eigen zienswijze cliënt

We pleiten er voor om een cliënt in een vroeg stadium op de hoogte te brengen van controle en onderzoek en bij hem/haar de verzamelde gegevens te checken. Dat past bij het grondrecht voor hoor en wederhoor. De cliënt behoort in staat te worden gesteld om vroegtijdig en al vanaf het mogelijk op te leggen minimale boetebedrag de eigen zienswijze te geven. Geef de cliënt bedenktijd en tijd om een adviseur te raadplegen voordat de cliënt een verklaring ondertekent.

Geen argwaan maar vertrouwen

In het kader van het handhavingsbeleid wordt steeds meer met risicoprofielen gewerkt. Cliënten worden op grond van deze profielen in risicogroepen ingedeeld en extra gecontroleerd. Daarmee wordt een onderscheid gemaakt in ‘soort’ cliënten vanwege hun sociale omstandigheden en vermeende verhoogde kans op fraude. Dat is stigmatiserend. Het gaat hier om het hellend vlak van veronderstelde risico's die gekoppeld worden aan groepen cliënten. Dit staat haaks op het uitgangspunt van de uitkeringsregelingen dat sprake moet zijn van individuele beoordeling. We roepen de gemeenten en uitvoeringsinstanties op om het beleid te baseren op het principe ‘vertrouwen in de cliënt, tenzij...’ in plaats van op wantrouwen.

Vertrouwenspersoon voor anonieme tips

Gemeenten en uitvoeringsinstanties benutten anonieme tips als informatiebron voor het handhavingsbeleid. In de praktijk blijkt dat het merendeel van deze tips onterechte verdachtmakingen zijn. We vinden dat anonieme klikken niet hoort en zeker niet gestimuleerd moet worden. Indien anonieme tips wel geaccepteerd worden dan is een zorgvuldige check op juistheid heel belangrijk. We stellen voor dat in deze situaties tips gemeld moeten worden aan een vertrouwenspersoon binnen de organisatie. Deze functionaris garandeert dat de naam van de tipgever niet bekend raakt bij de betreffende cliënt, maar dat bij gebleken onjuistheid de tipgever (die alleen bekend is bij de vertrouwenspersoon) daarover op de hoogte gesteld wordt. Deze aanpak zal veel tips die berusten op onzuivere motieven filteren.

Leeuwarden, november 2013.

POC en FSU.

Visiedocumenthandhavingnov2013/NdJ.

www.fsufriesland.nl